

Generacions sense memòria literària

Lluïsa Julià

En els últims mesos ha saltat als mitjans culturals l'alarma generalitzada per la desaparició de les lectures obligatòries de literatura catalana (i castellana) dels exàmens de les PAU, que, com tothom sap, marquen les matèries de segon de batxillerat fins a l'extrem que, sovint, professors i estudiants es troben subjectes a la pressió de les notes de selectivitat des del primer dia de curs. Els docents, per prestigiar el centre; els estudiants, per aconseguir plaça al grau universitari triat. En el nou currículum, la lectura d'obres s'ha de programar per adquirir «competències» (és la nova paraula que cal conèixer), fet que respon a la idea, agosarada, si més no, que els alumnes podran interioritzar qualsevol contingut a partir de les competències (habilitats, mecanismes) prèviament adquirides. Segons aquest criteri, les «competències» —lectora i d'escriptura— es poden obtenir al marge de la literatura, sense una lectura habitual i sostinguda d'obres considerades de referència de la literatura catalana. S'hi afegeix el trencament de tota cronologia —«les preguntes d'educació literària» «estaran centrades en aspectes temàtics (prenent com a

base els tòpics literaris), de gènere literari, recursos literaris, etc.»—, segons el comunicat del Consell Interuniversitari de Catalunya i el Departament d'Educació. Com si els llibres no se succeïssin els uns als altres, com els moviments literaris, les influències, els préstecs i el diàleg de temes i obres que actualment, i en un context de canvi i globalització, s'han ampliat, sobretot amb la incorporació de la veu de les escriptores que ha redirigit i ampliat el panorama general.

La desaparició de les lectures obligatòries és l'estocada final d'un procés que es va iniciar en la dècada dels anys noranta, ja fa més de trenta anys, fruit de les successives lleis d'ensenyament que han anat arraconant les humanitats i, en concret, la literatura, dels currículums. Sols cal recordar noms d'intel·lectuals com George Steiner, que clamava per la importància de la literatura en la tradició europea a *Real Presences*, Italo Calvino a *Per què llegir els clàssics*, o, en un ordre més analític que s'adiu amb el terreny que comentem, *La utilitat de l'inútil* de Nuccio Ordine, que remet a la retirada dels estats de l'educació (és a dir: les desigualtats creixents dins de la societat) o a la conversió dels universitaris en clients i les universitats en empreses. I més recentment hi torna Josep Maria Esquirol en el seu magnífic *L'escola de l'ànima. De la forma d'educar a la manera de viure*, títol que ja apunta la necessitat de canviar costums i hàbits per tornar a trobar l'espai per a la lectura, la reflexió, el gaudi de l'esperit.

Més enllà de possibles rectificacions o canvis d'orientació des de la Conselleria, el procés que cal emprendre és molt més complex i profund i més tard o més d'hora caldrà afrontar-lo. A part de la prova en concret, caldrà redefinir i reprendre la noció de tradició literària, d'obres centrals, la lectura de les quals ens dibuixa l'univers des d'on pensar-nos i identificar-nos en un imaginari col·lectiu, en el nostre cas, el català. El 1992 Jordi Castellanos apel·lava a la falta de «mecanismes» per generar clàssics catalans, a la necessitat de l'engranatge cultural per establir-los. El conjunt d'agents literaris tenen prou clar, en general, el conjunt d'obres que formen el Parnàs català. Hi ha noms i obres indiscutibles i d'altres, naturalment, canviant segons interessos i èpoques; també d'autors vius, perquè una altra

incoherència incomprendible és la de deixar de banda la producció d'autors i autores encara en actiu que permetrien la transmissió amb les noves generacions.

Les lectures són una eina fonamental si no volem deixar les pròximes generacions sense memòria literària. Per trencar amb aquesta absurditat, aquest mateix any s'ha iniciat un Pla Nacional del Llibre i la Lectura per part de la Conselleria de Cultura i des del mateix Departament d'Educació, que aposta per crear més lectors i més capacitat lectora entre els infants i joves. Les circumstàncies polítiques, ai las!, en marcaran la seva aplicació.

I parlem ara del contingut d'aquest número en què, seguint el fil del que acabo d'exposar, però des d'una altra perspectiva, el professor Antoni Martí Monterde reflexiona sobre el tema a partir de la recepció del llibre *El cànon occidental*, de Harold Bloom, i exposa la relació entre el crític nord-americà i el poeta Jaume Pérez Montaner, una veu imprescindible de la nostra tradició, que el va introduir («intraduir») en el panorama català. En la mateixa secció «Lletres», hi trobareu un article de Jaume C. Pons Alorda que desbrossa l'univers literari de Miquel de Palol, autor de referència i de gran ressò internacional, i un altre d'Elisabet Armengol sobre la col·lecció «Idil·lis» de literatura eròtica.

La situació política i històrica de la democràcia ocupa una altra part important de les pàgines d'aquest número. Si a «Opinió» Adrià Santasusagna traça el panorama que han deixat les eleccions al Parlament de Catalunya del passat 12 de maig, a la secció «Prismes» es pren el pols al significat de la Revolució dels Clavells. A cinquanta anys vista, Andreu Claret ens hi aproxima en relació amb la Transició espanyola, fets que rememora també des del testimoni personal, Jaume Sobrequés. Completen la secció, la reflexió sobre el dèficit fiscal, de Josep Reyner, i sobre la llengua, del sociòleg Miquel Àngel Pradilla, que ofereix elements objectius per analitzar la situació refractària de la llengua, amb gràfics d'usos en relació amb els mo-

viments migratoris de la població i el necessari consens des de tots els sectors polítics i socials per revitalitzar-la. Ens hi juguem el futur.

D'altra banda, i de la mà d'Enric Pujol, que ha mantingut conversa amb Albert Balcells, coneixerem l'evolució dels estudis sobre la història, la seva implementació a les universitats catalanes, així com la seva valoració des de la perspectiva d'avui.

Tanmateix, és al dossier *Política nacional, política global*, coordinat per Xavier Diez i amb els articles d'Agustí Colomines, Thomas S. Harrington i del mateix Diez, que s'estudien amb profunditat els principals canvis de la política catalana en els últims vint anys, inseparables dels organismes i condicionants internacionals. Parlem de degradació democràtica? D'impotència? De polarització i canvis geopolítics internacionals? En la secció «Arts», hi trobareu la segona part de l'article que Mireia Freixa dedica a la construcció del model noucentista de ciutats al marge de Barcelona («Les ciutats i l'espai intel·lectual a Catalunya 1914-1936»), l'embelliment d'edificis i espais públics i l'oposició fèrria d'alguns artistes, com *Joan Sacs* (Feliu Elias).

Finalment, a l'espai «Ressenyes», presentem llibres d'història i memòria, així com de reflexió sobre nacionalisme i identitats des de la perspectiva de ser dona i de participar activament en la societat a *Màtria o barbàrie*. Cal destacar la biografia *Armand Obiols, d'una fredor que crema*, un dels principals actors que van fer possible la *Revista de Catalunya* durant la Guerra Civil i l'exili, que ha portat a terme, fruit d'anys d'estudi, Quim Torra, director de la nostra *Revista* els anys anteriors a assumir la presidència de la Generalitat de Catalunya.